

Phục dựng các giá trị văn hóa vật thể, phi vật thể vùng đồng bào các DTTS: Thiết thực, hiệu quả về nhiều mặt

Lễ đâm trâu mừng lúa mới của đồng bào Co-tu.

Nằm trong nội dung Chương trình mục tiêu quốc gia về văn hóa giai đoạn 2006-2010, Dự án nghiên cứu, điều tra, bảo tồn một số làng, bản, buôn tiêu biểu và lễ hội truyền thống đặc sắc của các DTTS đã tiến hành được hơn 3 năm. Với mục tiêu điều tra, lập hồ sơ dự án các bản, buôn tiêu biểu; tổ chức phục dựng lễ hội truyền thống của các DTTS và đầu tư một số làng tiêu biểu có tiềm năng thu hút khách du lịch, Dự án đã đạt được những kết quả khả quan.

Trong 3 năm, Dự án đã hỗ trợ 2,4 tỷ đồng để phục dựng 27 lễ hội truyền thống, tiêu biểu của 22 dân tộc. Để thực hiện việc phục dựng các lễ hội trên, Vụ Văn hóa Dân tộc thuộc Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch đã chỉ đạo các sở văn hóa thể thao và du lịch từng địa phương thành lập các đoàn công tác gặp gỡ các nghệ nhân, già làng, trưởng bản ghi chép tư liệu để đảm bảo tính trung thực của lễ hội, đồng thời đảm bảo tính quần chúng, gắn với nhu cầu sinh hoạt văn hóa cộng đồng của người dân địa phương, tránh tổ chức theo hình thức.

Ông Huỳnh Vĩnh Ái, Thứ trưởng Bộ VH- TT& DL cho biết: Do các lễ hội diễn ra ở từng thời điểm khác nhau nên việc đầu tư kinh phí rất khó để đảm bảo tiến độ. Tuy nhiên, việc phục dựng các lễ hội trên địa bàn các tỉnh đã được triển khai theo đúng mục đích, yêu cầu đặt ra thông qua nhiều hình thức phù hợp với từng dân tộc, từng vùng miền.

Lễ hội được phục dựng gần đây nhất là Ariëuping (lễ cái táng- cúng nhà mồ) của dân tộc Pa-cô (Tà-ôi) tại thôn Kỳ Nôi, xã A Túc (Hương Hóa). Lễ Ariëuping có từ xa xưa, là lễ hội quan trọng bậc nhất mang đậm nét văn hóa truyền thống của người Pa-cô. Đó là lễ cúng nhà mồ kèm với nghi thức tập quán cất bốc, quy tập mồ mả về ngôi nhà chung của dòng họ như khi đang còn sống, thể hiện sự đoàn kết gắn bó huyết thống và mối cộng cảm từ khi hình thành dân tộc cho tới nay.

Khi lễ hội Ariëuping được tổ chức cũng là lúc người Pa-cô quan niệm mới kết thúc vòng đời người. Cũng có thể gọi đây là một trong những nghi lễ truyền thống của các dân tộc bản địa. Tuy nhiên, hiện nay lễ hội này đang nghiêng theo hướng sân khấu hóa, giảm đi nét văn hóa vốn có. Để có cơ sở bảo tồn, Sở VH- TT& DL Quảng Trị tổ chức phục dựng lễ hội truyền thống Ariëuping tạo hướng đi đúng đắn để đồng bào dân tộc Pa-cô và các dân tộc anh em khác có trách nhiệm bảo lưu, gìn giữ và phát triển nét văn hóa độc đáo này.

Bên cạnh đó, có thể kể tới một số lễ hội tiêu biểu như “Roóng pọc” của dân tộc Giáy (Lào Cai); “Nàng Hai” (Cao Bằng); đám cưới của người Dao ở Lô Giang (Thái Nguyên); “Cúng thần rừng” của dân tộc Mạ (Đăk Nông); “Ăn trâu” (đâm trâu) dân tộc Êđê (Phú Yên); “Oóc-om-bóc” của dân tộc Khmer (Bạc Liêu) và “Nghinh ông” (Kiên Giang)... đã và đang được phục dựng với sự đồng tình hưởng ứng cao của đồng bào các DTTS.

Về nội dung điều tra, bảo tồn một số làng, bản, buôn truyền thống, trong 3 năm, ngân sách Trung ương đã cấp 25 tỷ đồng để tiến hành bảo tồn 11 làng truyền thống tiêu biểu. Trong đó, việc bảo tồn tập trung vào một số hạng mục như: Bảo tồn các ngôi nhà cổ truyền thống có kiến trúc đặc sắc cùng hệ thống công cụ lao động sản xuất đặc trưng của vùng đồng bào dân tộc, bảo tồn nghề thủ công truyền thống... Dự án còn tiến hành bảo tồn văn hóa phi vật thể như các giá trị dân gian, âm nhạc, dân ca, dân vũ... bảo tồn cảnh quan môi trường gắn với các giá trị văn hóa để tạo cảnh quan môi trường theo hướng phát triển du lịch.

Một trong những làng, bản truyền thống được bảo tồn thành công, mang lại giá trị thiết thực cả về văn hóa và kinh tế đó là bản Lô Lô Chải ở Lũng Cú, Hà Giang. Dự án được triển khai đã bảo tồn những nếp nhà trình tường, những trang phục đặc trưng, những điệu múa hay những nhạc cụ như khèn, trống... trước nguy cơ bị mai một qua thời gian. Đồng thời, góp phần khơi dậy, hình thành trên địa bàn một mô hình khai thác mới, đó là khai thác tiềm năng từ văn hóa truyền thống tiêu biểu của dân tộc. Từ đó, nhân rộng, phát triển để xây dựng các làng văn hóa du lịch, điểm văn hóa du lịch, tạo đà chuyển dịch cơ cấu kinh tế tại làng, bản ở các vùng DTTS.

Qua quá trình triển khai, các địa phương đều đánh giá đây là dự án thiết thực, hiệu quả. Ông Hồ Thanh Lam, Phó Giám đốc Sở VH- TT& DL Hà Giang khẳng định: Dự án không chỉ góp phần giúp đồng bào nhận thức được giá trị của văn hóa truyền thống, lựa chọn những yếu tố tiến bộ để bảo tồn, phát huy, mà còn là sợi dây gắn kết cộng đồng giúp họ xây dựng đời sống kinh tế-xã hội, ổn định an ninh trật tự trên địa bàn.

Như vậy, sau 3 năm triển khai Dự án tại các địa phương được hưởng lợi cho thấy, đã có sự đồng thuận rất cao của các cấp chính quyền và nhân dân. Các địa phương đã chủ động lồng ghép các chương trình dự án trên địa bàn, xác định rõ các nguồn lực để để thực hiện dự án, bảo tồn, phục dựng hiệu quả những làng, bản, các lễ hội truyền

thống... Đây thực sự là một tín hiệu đáng mừng trong nỗ lực lưu giữ những giá trị bản sắc văn hóa cổ truyền đặc trưng của từng cộng đồng dân tộc. Việc đẩy mạnh phát triển du lịch văn hóa, sẽ không chỉ đảm bảo lợi ích kinh tế trước mắt, mà về lâu dài, văn hóa các dân tộc sẽ được thế giới biết tới và trân trọng.

Mạnh Hà

(Nguồn: Báo Dân tộc & Phát triển - Số 76/2009)